

"Enesi kuvvetli, müteşahhıs, rütbeli makam sahibi bir adam Hristiyan olsa mütesallib olur. Fakat Müslüman olsa lâkayt olur." ifadesini izah eder misiniz?

"İslâmiyet der: **لَا خَالِقَ إِلَّا هُوَ** hem vesait ve esbabı, müessir-i hakikî olarak kabul etmez. Vasıtaya mânâ-yı harfi nazarıyla bakar. Akide-i tevhid ve vazife-i teslim ve tefviz öyle ister. Tahrif sebebiyle şimdiki Hristiyanlık esbab ve vesaiti müessir bilir, mânâ-yı ismî nazarıyla bakar. Akide-i velediyet ve fikr-i ruhbaniyet öyle ister, öyle sevk eder."

"Onlar azizlerine mânâ-yı ismiyle birer menba-ı feyiz ve güneşin ziyasından bir fikre göre istihale etmiş lâmbanın nuru gibi birer mâden-i nur nazarıyla bakıyorlar. Biz ise evliyaya mânâ-yı harfiyle, yani ayna güneşin ziyasını neşrettiği gibi birer mâkes-i tecellî nazarıyla bakıyoruz."

"Bu sırdandır ki bizde sülûk tevazudan başlar, mahviyetten geçer, fenâ fillâh makamını görür, gayr-ı mütenahi makamatta sülûke başlar. Ene ve nefsi emmare kibriyle, gururuyla söner. Hakikî Hristiyanlık değil, belki tahrif ve felsefe ile sarsılmış Hristiyanda 'ene' levazımatıyla kuvvetleşir. Enesi kuvvetli, müteşahhıs, rütbeli makam sahibi bir adam Hristiyan olsa mütesallib olur. Fakat Müslüman olsa lâkayt olur."(1)

Hristiyanlıkta, sebeplere aşırı değer veren teslis inanç sistemi, insanın benlik duygusunun pekişmesine ve kibirli bir duruma girmesine vesile olmaktadır. Bu yüzden Hristiyan siyasetçiler, kibir ve benliğini bırakmaya kendilerini mecbur hissetmiyorlar; hatta enesini kutsamada bu dinin bu yapısından medet alıyorlar.

Skolastik çağda, Hristiyanlık dünyasında dini ve siyasi liderlerin kutsanması ve aşırı benlik düşkünü olmaları bu yüzdendir. Tabi bu duyguların sonucunda baskı, zulüm ve sertlik kaçınılmaz olur.

Halbuki başta İslam olmak üzere bütün **semavi hak dinler** insanın benliğini pekiştirmeyen, tam aksine törpüleyip terbiye yoluna gider. Kibir ve eneyi kerih ve çirkin görür ve bunu kesinlikle yasaklar.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, tahrife uğramış Hristiyanlık

dininde vasita ve sebeplere çok ehemmiyet verildiği için, Allah ile kul arasına giren vasitalara âdeta uluhiyet verilmiştir. Onun için Hristiyanlıkta din adamları bir nevi tebasına rablık tavrı alıyor. Ene ve gururunu terbiye etmeye ihtiyaç görmüyor. Bilakis, insanların gurur ve benlik duygusunu besliyor ve inkişaf ettiriyor.

Ama İslam dininde vasita ve sebepler olmadığı ve doğrudan tevhit hakikati hakim olduğundan, bir Müslüman bu yapının gereğince, benlik ve gururunu terk edip, terbiye etmesi gerekiyor. Dünyanın makam ve mevkileri, insanın benlik ve gururunu takviye ve teyit eden unsurlar olduğu için, dindarlık ile bağdaşması çok zor oluyor. Bu yüzden ehl-i takva olan Müslümanlar, dünyanın makamından kaçınmışlar.

Ama Hristiyanlıkta ise, dünya makamı ile dindar olmak çelişmediği için, hatta birbirlerini tamamlayan durumunda olmasından dolayı, sağlam ve mutaassıp bir Hristiyan, önemli mevki ve makamlarda bulunabiliyor. Benlik ve gururu çok kuvvetli, makam ve mevki sahibi bir adam, aynı zamanda papaz da olabilir. İkisi, birbirine mani teşkil etmez demektir.

Amerikan başkanlarından Wilson, hem başkan hem de sağlam bir dindar Hristiyandır. Ama bizde durum tersidir, genelde makam sahipleri dindar olamıyorlar, ikisini beraber götürüyorlar. Üstat bu manayı şöyle tarif eder:

"İslâmiyetin esası, mahz-ı tevhiddir; vesâit ve esbaba tesir-i hakikî vermiyor, icad ve makam cihetiyle kıymet vermiyor."

"Hristiyanlık ise, 'velediyet' fikrini kabul ettiği için, vesâit ve esbaba bir kıymet verir, enâniyeti kırmaz. Âdeta rububiyet-i İlâhiyenin bir cilvesini azizlerine, büyüklerine verir. اِتَّخَذُوا اٰخْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا اٰيَاتِهَا مِنْ دُونِهَا âyetine mâsadak olmuşlar. Onun içindir ki, Hristiyanların dünyaca en yüksek mertebede olanları, gurur ve enâniyetlerini muhafaza etmekle beraber, sabık Amerika Reisi Wilson gibi, mutaassıp bir dindar olur. Mahz-ı tevhid dini olan İslâmiyet içinde, dünyaca yüksek mertebede olanlar ya enâniyeti ve gururu bırakacak veya dindarlığı bir derece bırakacak. Onun için, bir kısmı lâkayt kalıyorlar, belki dinsiz oluyorlar."(2)

Dipnotlar:

(1) bk. [Hutbe-i Şamiye, İkinci Zeyli.](#)

(2) bk. [Mektubat, Yirmi Altıncı Mektup Üçüncü Mebhas.](#)